

Úvod

Česká včela (dále také *ČV*) byla předním literárním časopisem národního obrození. Vznikla roku 1834 z předcházejících *Rozličností* – přílohy *Pražských novin* (jediných tehdejších českých novin). Byla určena měšťanskému čtenáři a poskytovala vedle básní, zajímavosti národopisných a přírodopisných a článků o kulturních událostech, literatuře a divadle významný prostor prozaické beletrii, soustředěně především v rubrice s názvem *Zábavné čtení*, později *Povídky*. Vycházela nepřetržitě 16 let, tedy po dobu pro časopisy první poloviny 19. století neobvykle dlouhou.

Vydavateli *Pražských novin* a *ČV* byli v letech 1834–1845 synové Bohumila Háze a od roku 1846 do 1849 Karel Vilém Medau. Ti jmenovali redaktory, určovali rozsah a periodicitu listů (v letech 1834–1838 vycházela *ČV* v rozsahu 8 stran – tj. 1 archu – jednou týdně, v letech 1839–1849 dvakrát týdně po 4 stranách – tj. 1/2 archu),¹ do jeho obsahu však v podstatě nezasahovali. Struktura a obsah *ČV* byly tak plně v kompetenci jejího redaktora. V této funkci se vystřídal během sledovaného období redaktorů několik a můžeme sledovat, jak se beletristická koncepce časopisu podle toho proměňovala.

V letech 1834–1835 vedl redakci František Ladislav Čelakovský (1799 až 1852), kterého v roce 1836 na více než osm let vystřídal Jan Nepomuk Štěpánek (1783–1844); s oběma úzce spolupracoval Jan Slavomír Tomíček (1805 až 1866). V letech 1844 a 1845 byly postupně redaktory *ČV* František Klučák (1814–1886) a Karel Boleslav Štorch (1812–1868), roku 1846 pak nastoupil na dva roky jako redaktor Karel Havlíček (1821–1856).

Jako materiál pro výzkum beletrie v *ČV* jsem z každého redaktorského období zvolila jeden reprezentativní ročník (rok 1835 za redakci Čelakovské-
ho, 1839 za Štěpánkovu, 1844 a 1845 z redakce Klučáka a Štorcha a rok 1846

---

¹ Jako příloha *Pražských novin* byla *ČV* řízena až do roku 1849 jejich redaktorem. Čtenáři si ji předpláceli pouze s *Pražskými novinami*. Na druhou stranu tvořila svou strukturou v podstatě autonomní časopis (viz o tom *Lexikon české literatury I*, 1985) s vlastním obsahem a číslováním stran; v korespondenci, redaktorských prohlášeních nebo recenzích *ČV* se o ní mluví jako o časopisu, redaktori prohlašují, že jim byly k vedení svěřeny dva časopisy, nikoli jeden s přílohou. *ČV* se redakčně osamostatnila po roce 1848, záhy však byla zastavena a nakrátko obnovena v roce 1850.

z Havlíčkovy redakce), a to tak, aby co nejlépe odrážel strategii jednotlivých redaktorů a náležel do období, kdy je systém práce v dané redakci poměrně stabilizován. U každého ročníku se zde budu věnovat redaktorské strategii, situaci beletrie a reakci odběratelů na danou podobu ČV.

ČESKÁ VČELA 1835 – REDAKTOR FRANTIŠEK LADISLAV ČELAKOVSKÝ

Jako jeden z ústředních představitelů vlastenecké inteligence usiloval Čelakovský o naplnění obrozenského programu pro třicátá léta: získat měšťanské čtenáře (dosud povětšinou orientované na kulturu německou) pro kvalitnější zábavnou četbu v češtině. Noviny a jejich příloha jistě mohly představovat vhodný prostředek.

Čenným zdrojem pro rekonstrukci Čelakovského redaktorské strategie je jeho korespondence s přáteli, která zaznamenává některé úvahy o chystané koncepci *Pražských novin* a ČV. Vyplývá z ní mimo jiné, že si Čelakovský byl vědom toho, že obsah novinové přílohy má být sestavován s ohledem na širokou čtenářskou obec. V návštěvě, které rozeslal svým přátelům na konci roku 1833, ohlašuje, že „*obsah a účel literárního listu není jiný než zábava a poučení*“ (ČELAKOVSKÝ 1910: 334). V dopise Karlu Aloisi Vinařickému z 13. dubna 1835 píše o překladu a uzpůsobení polské povídky Zygmunta Krasínského *Agaj-Chán pro Českou včelu*: „[...] *stálo mne to trochu práce, bych čtení to populárnější učinil, než jest v originálu*“ (TAMTÉŽ: 373). V prosinci 1833 se svěřuje Vinařickému s obavami mimo jiné o to, jak si získá rozmrzelé čtenáře *Rozličností*: „[...] *nevím, mnoho-li odběratelů bude, ježto posledním redaktorstvím nemálo čtenářstvo jest rozmrzelé*“ (TAMTÉŽ: 336).

Ohled na čtenářskou přístupnost obsahu ČV však není jediným rysem Čelakovského redaktorské strategie. Vedle snahy získat co nejvíce čtenářů usiloval o zvýšení kvality obou listů – *Pražských novin* i ČV. Sama beletrie zabírala za Čelakovského redakce v průměru zhruba 42 % čísla (průměrná délka povídky 17,25 strany). Čelakovský na její výběr uplatňoval vysoká kritéria – nepoměrně vyšší, než byla praxe předchozích *Rozličností* a zábavníků dvacátých let. Na současnou českou prozaickou produkci pohlížel z pozice preromantického ideálu a velmi kriticky. A když pro ČV v Čechách náročnější a kvalitní literaturu nenacházel, ve valné většině volil překlady, a to z neněmeckých, především slovanských jazyků. Tímto řešením nedostatečnosti domácí produkce se v polemice s Josefem Kajetánem Tylem vymezil proti *Květům českým*, konkurenčnímu časopisu, jehož prvořadým kritériem byla původnost.

Rubrika *Zábavné čtení* je v roce 1835 v ČV tvořena výhradně překlady. Z ruštiny jsou to povídky Oresta Michajloviče Somova (*Kykymora*), Osipa Julijana Senkovského (*Život ženský v několika hodinách*) a Fadděje Venediktoviče Bulgarina (*První láska*). Ladislav Zadražil ve své studii *Překlady z ruštiny v České včele 1834–1835* uvádí, že výhradním zdrojem překladů z ruštiny byl Čelakovskému současný ruský časopis *Biblioteka dlja čtěníja* (ZADRAŽIL 1958). Tento časopis

vycházel v pětitisícových nákladech (tedy vzhledem k ostatním ruským časopisům pětinasobných) a výrazným způsobem se podepsal také v českém prostředí: byl anoncován jak v ČV, tak v *Květech*, a měl zřejmě také vliv na založení edice *Bibliotéka zábavného čtení*.

Pro literární příspěvky z polské oblasti byly Čelakovského zdrojem polské *Rozmaitości*, příloha k časopisu *Gazeta Lwowska*, vydávaná od roku 1833. V ročníku 1835 také vyšel Čelakovského překlad rozsáhlé polské povídky *Agaj-Chán* od Zygmunta Kraszińskiego. Toto dílo polského romantismu však Čelakovský uvedl do ČV přetvořené podle svých preromantických uměleckých představ a s ohledem na časopiseckou formu publikace. Přeložil a upravil tedy *Agaj-Chána* pro široký čtenářský okruh, zároveň však pojal příběh romantických rozporuplných hrdinů v preromantickém duchu – stylu jeho překladu dominuje zvuková organizace textu; povídku uvedl Čelakovský rozsáhlým historickým výkladem událostí, na jejichž pozadí se příběh odehrává, a celkově ji tak posunul k preromantickému obrazu dávnověku.

Ve výsledku Čelakovský kladl na čtenáře přílohy novin na tehdejší poměry neobvykle vysoké nároky. V rubrice *Zábavné čtení* také opatroval překlady vysvětlivkami cizích reálií, informacemi o autorovi, stáří nebo lépe novosti díla, eventuálně ohlasu, jaký dílo vzbudilo v domovské zemi.

Čelakovský předpokládal, že čtenáři předchozích *Rozličností* přestávali časopis odebírat pro jeho nízkou kvalitou a že je opět získá náročnější četbou. Svou strategií však čtenářům *Pražských novin* a ČV zjevně nenabídl ten druh zábavy, jaký chtěli. Po ohlášení jeho slavného jména ve funkci redaktora se počet odběratelů – zřejmě vlivem očekávání a zvědavosti – sice ztrojnásobil na 500, ale již na konci téhož roku klesl na 350.

ČESKÁ VČELA 1839 – REDAKTOR JAN NEPOMUK ŠTĚPÁNEK

Po politicky motivovaném odvolání Čelakovského se roku 1836 stal redaktorem Jan Nepomuk Štěpánek a zůstal jím až do své smrti roku 1844. S jeho příchodem se charakter beletrie v ČV zásadně změnil. Štěpánek nezformuloval žádný redaktorský záměr ani kritéria výběru příspěvků. O absenci koncepce vedení časopisu svědčí mimo jiné i nesystematické zavádění velkého množství rubrik, jejichž obsah se tematicky překrývá. J. N. Štěpánek byl po Čelakovském (za jehož redigování docházelo ke střetům s cenzurou) zvolen jako osobnost do značné míry loajální. Za své autorské, ředitelské a dramaturgické činnosti na české scéně Stavovského divadla uváděl repertoár určený masovému publiku, který byl odleskem německého vkusu. Nekonfliktní vztahy s oficiálními institucemi dokazují i jeho různá ocenění.²

---

² Vladimír Kolátor ve své publikaci *O Janu Nepomuku Štěpánkovi* uvádí, že v roce 1820 navštívil představení Štěpánkovy hry *Čech a Němec* císař, Štěpánkovi byla udělena civilní prostřední medaile

Štěpánkova sláva a pověst „dobrodince“ lidového publika byla v roce 1836, kdy se ujal redakce ČV, již na ústupu, vydavatelé ČV – synové Bohumila Háze – však se Štěpánkem jako s autorem měli dobré obchodní zkušenosti: počátkem 20. let 19. století zahájili edici *Štěpánkova divadla*, jazykově upravovanou Janem Hyblem. J. N. Štěpánek byl stále známou osobností a jeho zásluha o pravidelná česká představení zůstala nezpochybněna – stejně jako schopnost udržet si (třebaže nenáročné) divadelní publikum více než dvacet let. Pro vydavatele tak mohl znamenat naději na pozvednutí špatné finanční situace časopisu.

Charakterem beletrie se ČV za Štěpánkovy redakce vrátila k praxi zábavníků dvacátých let. Podobně jako během svého dramaturgického působení ve Stavovském divadle nabízí Štěpánek v rubrice *Zábavné čtení* „osvědčenou“, nenáročnou a umělecky a jazykově nezajímavou zábavu. Ve struktuře sledovaného ročníku 1839 se změna redaktorského přístupu odrazila v prosazení méně náročných kratších forem vzdělávacích článků a výchovných a zábavných žánrů (anekdota, hádanka, didaktický žánr bajky aj.).

V rubrice *Zábavné čtení* je v tomto ročníku bohatě zastoupen starší typ sentimentální povídky, příběhy s účinkem založeným na senzační a dobrodružné látce, loupežnické příhody, a dokonce v té době již zastaralý žánr idyly. Na rozdíl od Čelakovského rozsáhlejších překladů se jedná o kratší prózy (průměrná délka 3,22 strany – srov. s ročníkem 1835!), naprostá většina zábavného čtení tu nepřesahuje dva díly. Dalším rysem populárnosti je také prostá orientace na příběh, původ povídek často není uveden, výjimkou nejsou nepodepsané práce, nepřiznané překlady nebo adaptace.

Ve sledovaném roce 1839 zaplňovala beletrie v průměru zhruba 34 % čísla (připomeňme, že u Čelakovského to bylo kolem 42 %). Na tvorbě či adaptaci próz se podíleli Jan Nepomuk Štěpánek (zřejmě nejvíce zastoupený autor próz ročníku 1839), jeho spolupracovníci Jan Slavomír Tomíček, Václav Filípek, Václav Kořínek a Miloslav Sekytský, Jan Nepomuk Lhota, František Bohumil Tomsa aj. Překládanými jazyky byly v kontrastu s Čelakovského výrazně slovansky orientovanou ČV především, byť ne výhradně, němčina a francouzština.

Štěpánkova redakční strategie neodpovídala uměleckým nárokům, které v druhé polovině třicátých a první polovině čtyřicátých let formulovala vlastenecká inteligence. Z dokladů, které máme k dispozici, nepřímě vyplývá, že Štěpánkem nabízená zábava neuspokojila ani širší čtenářské kruhy: Na rok 1835 bylo 350 předplatitelů *Pražských novin* a ČV. V roce 1845 – tedy rok po smrti J. N. Štěpánka – klesl počet abonentů (podle údaje z dopisu Karla Havlíčka Anně Wiedenhoffrové z 19. ledna 1846 – viz HAVLÍČEK 1903: 324) až na pou-

---

a pražské čestné měšťanské právo (KOLÁTOR 1941: 12n). Mnohé napovídá i další fakt, zmíněný ve studii V. Kolátora: proti kritickým výrokům na adresu Štěpánkova způsobu vedení českých představení (jeho sebestrosazování na úkor jiných autorů) zasáhla oficiální cenzura (TAMTĚŽ: 27n).

hých 160. Lze předpokládat, že tento výrazný pokles odběratelů je výsledkem devítiletého působení J. N. Štěpánka spíše než důsledkem roční redakční činnosti Karla Boleslava Štorcha. Zároveň lze v této skutečnosti spatřovat odraz rostoucích nároků stále silnější vrstvy vlasteneckého měšťanstva.

ČESKÁ VČELA 1844 A 1845 – REDAKTOŘI FRANTIŠEK KLUČÁK A KAREL BOLESLAV ŠTORCH

Po smrti J. N. Štěpánka se v následujících dvou letech v redakci po sobě vystřídali František Klučák a Karel Boleslav Štorch. Jejich redaktorské záměry je částečně možné odkrýt z návštějí a redaktorských prohlášení. Oba chápou redaktorskou funkci jako úkol „*proklesť alespoň stezku, kterou časopisy tyto [tedy Pražské noviny a ČV – pozn. KK] z doby nejhlubšího pádu k potěšenějšímu vyvinutí se přivedou*“,³ redaktorskou strategií má být otevřenost časopisu vůči všem autorům a podpora kvalitnější beletrie. Podstatný obrat znamená veřejné ohlášení honorování příspěvků, které signalizovalo přístupnost a rovné podmínky pro všechny autory. Nejlépe jsou ohodnocena díla původní, následují referáty, až za nimi překlady. Ačkoli Klučák ani Štorch explicitně nevyjádřili nároky, jež musí dílo splnit, aby je ve ČV otiskli, lze vysoudit, že hodlali změnit Štěpánkovu podobu ČV. Obrátili se ke čtenářské obci a předpokládali její aktivní spoluúčast na vlastenecké věci. Prostor časopisu se otevřel k publikování různým autorům a z honorářového zvýhodnění původních prací nad překlady je zřejmá orientace k české původní tvorbě. ČV se v tomto období zaměřila na čtenáře vzdělaného, schopného časopis nejen číst, ale případně se na něm i aktivně podílet. Rubrika povídek se proměňuje v souladu s touto otevřenou redaktorskou strategií.

Průměrný rozsah beletristické části v jednom čísle přesáhl během Klučákovy redakce 50 %, což je největší podíl ze sledovaných ročníků. Ve srovnání se Štěpánkovou redakcí v roce 1839 stoupá výrazně také průměrná délka próz (8,9 strany). Na rozdíl od Štěpánkovy praxe jsou zde informace o původu povídek uváděny – a tedy chápány jako pro čtenáře podstatné –, v obsahu ročníku je rubrika *Povídky* jasně rozdělena na povídky původní a přeložené, povídky jednoho autora jsou řazeny k sobě, ačkoli v rámci ročníku bezprostředně po sobě nenásledují. I v tom se odrazila Klučáková péče o původ beletrie.

V roce 1845 je v souladu s upřednostňováním českých prací zásadní převaha povídek domácích (13 původních, 6 přeložených – překládanými jazyky jsou ruština, němčina, polština a francouzština). Souhlasně s otevřenou redaktorskou strategií je tento ročník žánrově rozmanitý. Celkově ubývá konvenční prózy, za Štěpánka běžné, vedle sentimentální povídky se tu objevuje její pa-

---

3 Klučák, František: „P. P. Čtenářům“, *Česká včela* 1845, 21. ledna, č. 6, s. 24.

rodie od mladého Karla Havlíčka, dále povídka ze současného života s vlasteneckou tendencí, vedle žertovných příběhů Josefa Burgersteina (*Dobrodružství mladého houslisty; Švingulanti*) a povídek Františka Jaromíra Rubeše (*Srdce a klobouk; Pod hroby*) se uplatňuje především v Klučákově ČV žánr pohádky od Karla Jaromíra Erbena, Boženy Němcové a jiných autorů.

Významné – také z hlediska vývoje české literatury – je prosazení publicisticko-beletristické črty v publicistické národopisné rubrice, k němuž došlo v roce 1845 (především se jednalo o Havlíčkovy *Obrazy z Rus*). Havlíček se v tomto roce proslavil také zde uveřejněnou kritikou Tylova *Posledního Čecha*. (Tyto literární počiny Havlíčka nejen uvedly ve všeobecnou známost, ale vynesly mu v následujícím roce funkci redaktora *Pražských novin* a *České včely*.)

Klučák i Štorch byli v postavení „záchranářů“ časopisu upadajících v čtenářský nezájem. Chtěli pro něj rychle zajistit kvalitní provizorium, z něhož se měl dále rozvíjet. Díky tomu, že poskytli prostor novým autorům a žánrům, se tu uplatnila jak sentimentální modelová próza, tak zároveň její kritika a parodie i vývojová alternativa v publicisticko-beletristickém žánru črty. Z nepřímých dokladů⁴ lze soudit, že toto vedení bylo společensky a čtenářsky úspěšné a orientace *České včely* na náročnějšího čtenáře, zaujatého pro poznání kulturních faktů okolního světa, do značné míry vystihla nároky reálného publika.

Největší čtenářský zájem ovšem ČV 1845 vzbudila již zmíněným otištěním Havlíčkovy kritiky Tylova *Posledního Čecha*. Uveřejněním této kritiky Štorch umožnil prolomení dosavadního úzu vlastenecké „pochvalné“ kritiky – Havlíček zaútočil na uměleckou metodu jednoho z nejznámějších vlastenců a porušil nedotknutelnost vlasteneckého uměleckého snažení osobně zaujatou a zároveň racionální kritikou. V tehdejší české literární komunikaci šlo ojev neobvyklý. „Vlastenčení“, proti němuž vystupoval také K. B. Štorch, bylo dosud součástí české literární kritiky. Havlíčkova kritika *Posledního Čecha* vyvolala polemiku s J. K. Tylem, u čtenářské veřejnosti se setkala jak se souhlasem, tak s nevolí, a podnítila úvahy o současném literárním směřování.⁵

---

4 Riegrův *Slovník naučný* hodnotí Štorchovu redakci ČV jako úspěšnou a uvádí, že pod jeho vedením časopis prospíval. O redaktorských schopnostech K. B. Štorcha a úspěšnosti jeho strategie píše Josef Pešek: „*Oba časopisy [Pražské noviny a Českou včelu – pozn. KK] pozvedl Štorch k nebyvalé slávě. Doba tato snese toliko přirovnání s dobou, kdy redaktorem časopisů těchto byl F. L. Čelakovský*“ (PEŠEK 1921: 435).

5 Miroslav Kačer shrnul společenský dopad Havlíčkovy kritiky *Posledního Čecha* následovně: „*První reakci veřejnosti na Havlíčkovu kritiku bylo sice obecné zděšení z odvážlivého útoku na uznávané hodnoty, avšak po Tylově podrážděné odpovědi a po Havlíčkově velmi vtipné satirické replice, v níž se nejen vypořádala s Tylovým nedůtklivým postojem, ale i se všemi výtkami, které se na jeho hlavu sesypaly po uveřejnění kritiky, přenesla se tato polemika i do společnosti, kde pojednou vznikly dva tábory, havlíčkovský a tylovský. [...] Ve sporu o *Posledního Čecha* se poprvé výrazně projevil důsledek diferenciacce, která nastala v české národní společnosti v průběhu první poloviny čtyřicátých let*“ (OTRUBA – KAČER 1961: 233–234).

ČESKÁ VČELA 1846 – REDAKTOR KAREL HAVLÍČEK

Po Štorchově ročním redaktorství byl na doporučení Františka Palackého přijat jako redaktor *Pražských novin* a ČV pětadvacetiletý Karel Havlíček. Z Havlíčkovy korespondence lze soudit, že byl redaktorem od počátku sebevědomým, nezávislým a jistým si svých cílů. Již 25. listopadu 1845 píše Anně Wiedenhoffrové: „[...] je ta věc pro mne vždy stejná, Haase nebo Medau: já jsem redaktorem, a on mně, co se týče časopisu, také nic nesmí předepisovat, jenom platit a mlčet, a já si za všechno zodpovídám“ (HAVLÍČEK 1903: 316).

Z Havlíčkova prohlášení v *Pražských novinách*, z korespondence, ale také ze struktury ČV samé lze rekonstruovat široce společenský charakter jeho redaktorského záměru. Havlíček chtěl především prosazovat pomocí *Pražských novin* svůj společenský názor – sám píše: „[...] nyní, dříve než jsem se nadál, vyplnila se nejmilejší moje žádost: svěřeny jsou vedení mému dva časopisy a s tím příležitost působit ve vlasti své tak, jak si přeji“⁶; „[...] Noviny nedělají mne, ale já dělám noviny; já jsem z nich teprve něco udělal novinám podobného“ (HAVLÍČEK 1903: 334–335).

Havlíčkovým prvořadým zájmem nebyla spokojenost vydavatele ani nabídka původní nebo překladové beletrie (v roce 1846 se poměr beletrie domácí a překladové téměř vyrovnává – ve srovnání s předchozí redakcí tedy původnost nehraje již takovou roli).⁷

Zatímco v ročnících 1835 a 1839 se v rámci čísla objevovala povídková rubrika víceméně pravidelně, již v ročníku 1845 zhruba v osmině čísel ustoupila Havlíčkovým publicisticko-beletristických příspěvkům. Pod Havlíčkovým vedením (v souladu s jeho orientací na současná společenská témata) v roce 1846 počet čísel bez beletristické rubriky stoupl ještě asi dvakrát. Rubrika povídek už tedy není jedinou dominantou časopisu, významný podíl v ročníku získávají články žertovné a satirické a především rubrika *Domácí záležitosti*, věnující se tématům současného života a sociálním otázkám. Vycházejí zde polobeletristické črty *Obrazy z okolí Domažlického*, prózy *Domácí nemoc*, *Dlouhá noc* a *Dopisy z Lázní Františkových* Boženy Němcové, vzpomínková próza Jana Možného *Ráje mého dětství* aj.

Pokud je rubrika *Povídky* zastoupena, tvoří průměrně 43,75 % čísla, průměrná délka prózy je 8,8 strany. Poměrně hojně se tu objevují anekdotické příběhy a – snad poněkud překvapivě vzhledem k Havlíčkovu zaměření na současnou sociální otázku – povídky historické. Z próz českých autorů – mimo jiné Jaroslava Křičenského (historické povídky *Zdeněk z Mezilešic* a *Kovář*), Jar. Honzíka (historická povídka *Něco z dějin města Přelouče*) – je nejzásadnější povídka *Od Nového roku do postu*, kterou zde uveřejnil Josef Kajetán Tyl a v níž se uměleckým zobrazením výseku ze života se současnou sociální tematikou a proble-

⁶ Havlíček, Karel: „K čtenářům“, *Pražské noviny* 1846, 1. ledna, č. 1, s. 1.

⁷ Překládané práce pocházejí z angličtiny, italštiny, ruštiny a perštiny.

matizací vlastenecké praxe vyrovnal s Havlíčkovou kritikou *Posledního Čecha* a s jeho nároky na literaturu.

Havlíčkovy postoje a jeho publikační strategie vzbudily zájem a očekávaní veřejnosti. Jak se dozvídáme z Havlíčkova dopisu Anně Wiedenhoffrové z 19. ledna 1846, dosáhl s jeho nástupem do funkce redaktora *Pražských novin* a ČV počet předplatitelů nejvyšší hodnoty od doby vzniku ČV v roce 1834. Havlíček píše: „*Mám zde všeobecnou pochvalu, a co hlavního jest, již teď asi 500 prenumerantů (bylo jich na Noviny vloni jen 160). Pan Medau neví ani jak mne počtít, již dvakráte mne za těch 14 dní traktoval*“ (HAVLÍČEK 1903: 324). O úspěchu Havlíčkovy strategie svědčí také ohlas sbírky na podporu vzniku české průmyslové školy, kterou uspořádal prostřednictvím *Pražských novin*. Za několik měsíců, jak uvádí Milena Beránková, vynesla sbírka 5000 zlatých (BERÁNKOVÁ 1973).

S Havlíčkovou prací byli zřejmě spokojeni i čelní představitelé vlastenecké inteligence Pavel Josef Šafařík a František Palacký. Můžeme tak usuzovat z další zmínky z citovaného Havlíčkova dopisu z 19. ledna 1846: „*Naši staří páni jsou se mnou ještě více spokojeni než pan Medau, a také mi vlastně jen na nich záleží. Šafařík i Palacký již mne v mém bytu navštívili (a to musí vědět, že to je velká čest)*“ (HAVLÍČEK 1903: 324). Havlíčkova strategie zřejmě vystihla soudobé čtenářské potřeby a zapadla do předbřeznové atmosféry společenských změn.

ZÁVĚR

Na jedné straně jistě představovala *Česká včela* jako příloha *Pražských novin* prostor, ve kterém byl charakter beletrie určován snahou uspokojit široký čtenářský okruh. Na druhé straně tato snaha uspokojit čtenáře byla s výjimkou Štěpánkova vedení pojímána zároveň jako úsilí o velmi kvalitní časopis a o beletrii, která by vyhovovala relativně vysokým nárokům. Význam *České včely* spočívá mimo jiné v uveřejňování současné neněmecké a slovanské povídky; v polovině čtyřicátých let byla i prostorem pro domácí mladší autory a novější žánry.

Česká včela může dobře sloužit jako reprezentativní ukázka situace časopi-secké beletristiky 30. a 40. let 19. století. Během relativně dlouhé doby jejího trvání lze sledovat zásadní roli redaktora a jeho strategické koncepce při utváření časopisu, stejně jako proměnlivé reakce odběratelů, které lze chápat jako ne/setkání redaktorské strategie s aktuálními požadavky vyvíjející se české (měšťanské) čtenářské společnosti.

LITERATURA

ČELAKOVSKÝ, František Ladislav

1910 *Korrespondence a zápisky F. L. Čelakovského II*, ed. František Bílý (Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění)

BERÁNKOVÁ, Milena

1973 *Karel Havlíček Borovský* (Praha: Horizont)

HAVLÍČEK, Karel

1903 *Korrespondence Karla Havlíčka*, ed. Ladislav Quis (Praha: Bursík a Kohout)

KOLÁTOR, Vladimír

1941 *O Janu Nepomuku Štěpánkovi* (Praha: Ferdinand Slabihoudek)

OTRUBA, Mojmír – KAČER, Miroslav

1961 *Tvůrčí cesta Josefa Kajetána Tyla* (Praha: SNKLU)

PEŠEK, Josef

1921 „Karel Boleslav Štorch jako politik a publicista“, *Osvěta* 51, č. 7, s. 433–439

PROCHÁZKA, Václav

1961 *Karel Havlíček Borovský* (Praha: Svobodné slovo)

VINAŘICKÝ, Karel Alois

1910 *Karla Aloisa Vinařického korrespondence a spisy pamětní 2. Korrespondence od roku 1833–1849*, ed. Václav Otakar Slavík (Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění)

ZADRAŽIL, Ladislav

1958 „Překlady z ruštiny v České včele 1834–1835“, in *Čtvero setkání s ruským realismem* (Praha: ČSAV), s. 7–78